

- de benadering van teksten over wo n' in: *Tjsip* 3 (1995) 1 (april).
- Geljon, C., *Literatuur en leerling. Een praktische didactiek voor het literatuuronderwijs*. Bussum, 1994. (Vooral paragraaf 11.2: 'Intercultureel literatuuronderwijs', p. 84-85.)
- Hajer, M., Th. Meestringa e.a., *Tien tips voor schoolleiders. Tips voor de ontwikkeling van een taalbeleid*. Enschede/Lelystad, 1993.
- Het land dat in mij woont* (poster serie 95 B). Plint, Eindhoven, september 1995.
- Hooijberg, L., 'Grenzeloos: intercultureel taalonderwijs met fictionele teksten van hier en elders' in: *Moer* 1994-6, p. 248-254.
- Kilian, K., 'Kiezen voor kettingmigratie. Allochtone meisjes willen een man uit het vaderland' in: *NRC Handelsblad* 1 juli 1995.
- Mulder, J. & M. Wijffels, *Literatuur en persoonlijke ontwikkeling. Bronnenboek voor docenten Nederlands en Engels*. Amsterdam, Vrije Universiteit Amsterdam, 1992.
- Müller, H., 'Theologe Hassan wil moslimvrouwen hoop geven[:] "Moslims zien Koran als een soort encyclopedie"' in: *de Volkskrant*, 12 maart 1996.
- Overmars, Karin, 'Een leeg huis in Marokko' in: *HP/De tijd*, 14 oktober 1994.
- Schouten, Rob, 'Met de jihad in Albert Heijn' in: *Vrij Nederland*, 19 november 1994.
- Stitou, Mustafa, *Mijn vormen*. Amsterdam, Arena, 1994.
- Termeer, Elisabeth, 'Mama is veel te oud voor nog een baby!' in: *NRC Handelsblad*, 29 maart 1996.

Anne-Marie Anthonissen & Uriël Schuurs:

De constructie van NT2- vorderingentoetsen

Bij het construeren van een toets moet met uiteenlopende zaken rekening worden gehouden. Allereerst zijn er de wensen van de docenten die de toets kunnen gaan gebruiken: die hebben ongetwijfeld allerlei wensen over praktische zaken zoals de tijdsbesteding bij de toetsafname, de manier waarop nagekeken moet worden en de interpretatie van de toetscores. Daarnaast moet een toetsconstruëtor kiezen uit wat voor soort opgaven de toets zal worden opgebouwd (bijvoorbeeld open vragen versus meerkeuze) en waarop de inhoud van de vragen betrekking zou kunnen hebben. Tenslotte zijn er toetstechnische eisen waaraan een toets moet voldoen: een toets moet bijvoorbeeld valide (een voldoende dekking van de te beheersen leerstof) en betrouwbaar (een stabiele en herhaalbare meting van de betreffende vaardigheid) zijn.

Anne-Marie Anthonissen en Uriël Schuurs zijn werkzaam bij het Cito. Zij beschrijven in dit artikel de zoektocht naar de optimale combinatie tussen bovenstaande factoren. Als illustratie gebruiken ze de constructie van niveauvorderingentoetsen op het gebied van Nederlands als Tweede Taal (NT2) voor volwassenen. Eerst gaan ze in op de vraag waarom NT2-vorderingentoetsen nuttig zijn en op basis waarvan deze toetsen zijn ontwikkeld. Daarna komt aan de orde hoe de opgaven in deze toetsen eruit zien en hoe de toetsen in de praktijk kunnen worden ingezet.

Sinds augustus 1994 werkt het Cito aan de constructie van een reeks niveauvorderingentoetsen voor NT2 in de volwasseneneducatie. Deze toetsen zijn bedoeld om de voortgang te meten van cursisten die deelnemen aan enigerlei vorm van NT2-onderwijs dat moet leiden tot beheersing van niveau 1 tot 4 uit 'het sve-Doelenboek' (Liemberg

1991) en daarmee ook van niveau 1 tot 4 zoals onderscheiden in de Instaptoets Anderstalige Volwassenen (Van der Linden & Janssen-Van Dielen 1988). Per niveau zullen in principe 16 toetsen worden gepubliceerd, namelijk vier toetsen voor elk van de vier vaardigheden. Voor het onderdeel spreken zal echter mogelijk worden besloten slechts twee vorderingentoetsen per niveau uit te brengen. Iedere toets zal gemiddeld uit 25 opgaven bestaan. Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan de samenstelling van de toetsen op niveau 1. Deze reeks toetsen op niveau 1 zal in de loop van 1996 worden uitgebracht.

Door gebruikers van de Instaptoets Anderstalige Volwassenen (IAV) wordt er terecht over geklaagd dat de opgaven van de Instaptoets overbekend zijn. Dit probleem is mede veroorzaakt doordat de IAV voor uiteenlopende functies is ingezet: om het beginniveau van cursisten te bepalen, om de mate van voortgang te bepalen, om het effect van NT2-onderwijs te evalueren (Van Hugte 1995). Daardoor krijgen cursisten herhaaldelijk dezelfde opgaven voorgelegd. De te publiceren toetsen zullen in ieder geval één functie gaan vervullen die tot dusverre ten onrechte aan de IAV toegerekend is, namelijk het meten van vorderingen.

Voordat we zijn overgegaan tot de constructie van nieuwe NT2-opgaven, hebben we gekeken naar de mogelijkheid om elders gemaakte toetsen in een NT2-opgavenbank op te nemen (Schuurs 1993). De gedachten gingen daarbij uit naar zowel officieel gepubliceerde, landelijk gestandaardiseerde toetsen als toetsen die op gemeentelijk of op regionaal niveau waren ontwikkeld. De verzamelde opgaven zouden dan een opgavenbank vormen op basis waarvan specifieke toetsen zouden kunnen worden samengesteld. Wat zou er mooier zijn dan om uit bestaand, maar nog niet alom bekend materiaal nieuwe toetsen samen te stellen die precies op het gewenste niveau zouden meten en die inhoudelijk zouden aansluiten bij de wensen van de NT2-docenten en de cursisten?

Het merendeel van de bestaande toetsen bleek echter om uiteenlopende redenen niet op deze manier te kunnen worden ingezet. Een deel van de beoogde toetsen was niet inzetbaar als gevolg van geheimhoudingsplicht.

Bij andere toetsen speelde de kwestie van het auteursrecht of was er gerede twijfel aan de meettechnische kwaliteiten van het materiaal. Weer andere toetsen bevatten weinig of geen opgaven die geschikt zijn voor gebruik in de volwassenen-educatie. Eigenlijk resteerden alleen de toetsen die al overbekend zijn (met name de IAV), en met die conclusie waren we terug bij af. Alleen overbekende toetsen opnemen in een NT2-opgavenbank waarmee nieuwe toetsen moeten worden samengesteld, heeft immers geen zin. Om die reden is tenslotte in 1994 toch besloten om in samenwerking met een team van NT2-docenten opgaven te construeren ten behoeve van NT2-niveau-vorderingentoetsen.

De reeks toetsen waaraan nu de laatste hand wordt gelegd, moet zoals gezegd gaan dienen als een instrument om de voortgang tijdens de cursus NT2 naar niveau 1 van het 'SVE-Doelenboek' (Liemberg 1991) in beeld te brengen. Het betreft dus de vorderingen van cursisten die vertrekken vanuit een niveau dat lager ligt dan 1. Om de NT2-niveauvorderingentoetsen te kunnen maken, moeten de cursisten gealfabetiseerd zijn in het Latijnse schrift.

De eerste reeks toetsen die beschikbaar komt, past in een groter kader. Ook voor de andere niveaus zoals onderscheiden in het SVE-Doelenboek (1991) zullen voor elk van de vaardigheden vier niveauvorderingentoetsen worden uitgebracht. De beoogde reeks NT2-niveauvorderingentoetsen krijgt een omvang die de IAV ruimschoots overtreft. Het valt te verwachten dat het nieuwe toetsmateriaal, tezamen met opgaven die voor andere doelen worden geschreven, in de toekomst de NT2-opgavenbank gaan vullen. Aan deze bank zijn dan voor verschillende doelen verschillende toetsen te ontlelen.

In de rest van dit artikel bespreken we enkele inhoudelijke overwegingen die ten grondslag liggen aan de toetsen tussen niveau 0 en 1 van het SVE-Doelenboek (1991), de manier waarop op niveau 1 de vier taalvaardigheden getoetst worden, en enkele ervaringen met de proef-toetsing.

De toetsmatrijs

De eerste stap bij het tot stand komen van een taaltoets is het bepalen van de taalvaardigheidsaspecten die getoetst moeten worden en het omschrijven van de wijze waarop dat moet gebeuren. Dit gebeurt in een zogenaamde 'toetsmatrijs'. Aan de hand van een toetsmatrijs kun je communiceren over de karakteristieken van de toetsen die gemaakt worden. Bovendien maakt een toetsmatrijs het mogelijk om voor een bepaalde vaardigheid verschillende toetsen te construeren die inhoudelijk vergelijkbaar zijn. Met het opstellen van een toetsmatrijs is natuurlijk ook voor een deel vastgelegd aan welke eisen cursisten op een bepaald niveau moeten voldoen. Om die reden is de ontwikkeling van een toetsmatrijs bepaald geen vrijblijvende zaak.

Ten aanzien van de NT2-niveauvorderingen-toetsen is besloten dat er toetsen moeten worden gemaakt voor de vaardigheden luisteren, spreken, lezen en schrijven. Verder is er gekozen voor een indeling in opleiding-onafhankelijke beheersingsniveaus, vergelijkbaar met de niveaus in de IAV. In de volwassenen-educatie zijn indelingen in niveaugroepen meestal gemodelleerd naar de taalniveaus zoals onderscheiden in de IAV. Als de nieuwe niveauvorderingentoetsen moeten aansluiten bij niveau-indelingen die reeds brede ingang gevonden hebben, zullen we ons dienen te richten naar de IAV-indeling. Bewust hebben we andere vaardigheden, zoals sociale vaardigheden of studievaardigheden, buiten de toetsmatrijs gehouden. Deze zaken horen niet in een taaltoets voor NT2 thuis. Daar moeten aparte toetsen voor worden gemaakt.

Voor de verdere beschrijving van de toetsmatrijs is gebruik gemaakt van de categorisatie van onderwijsdoelen voor verschillende niveaus zoals onderscheiden in het 'SVE-Doelenboek' (1991). Daarnaast is gebruik gemaakt van de niveaubeschrijvingen van de IAV (1988), van de toetsmatrijzen van de AROC-Intaketoetsen en de toetsmatrijzen van de Staatsexamens NT2 (1994). Op basis van deze bronnen hebben we per vaardigheid en per niveau een aantal aspecten van taalgebruik vastgelegd waarop de niveauvorderingentoetsen betrekking moesten hebben. Ten aanzien van bijvoorbeeld luistervaardigheid wordt in

de toetsmatrijs op de volgende vragen antwoord gegeven:

- In welke *situaties* moeten de luisterteksten gesitueerd zijn? Op niveau 1 wordt geëist dat de luisterteksten gerelateerd zijn aan alledaagse situaties. Soms echter is er ook sprake van een les- of een werksituatie. Op deze manier sluit de opgave aan bij de belangrijke rol van de (sociale) redzaamheid in alledaagse situaties.
- Welke *tekstsoorten* kunnen we laten beluisteren? Er zijn voornamelijk informatieve teksten (zoals bijvoorbeeld eenvoudige nieuwsberichten, beschrijvingen van gebeurtenissen/handelingen, routebeschrijving) en directieve teksten (zoals bijvoorbeeld aanwijzingen) gebruikt, vanuit de gedachte dat voor cursisten op niveau 1 deze soorten teksten het meest relevant en toegankelijk zijn.
- Welke eisen worden gesteld aan de *woordenschat* van de cursisten? We hebben de woordenlijst uit *Ijsbreker*, deel 1 als leidraad gehanteerd. Als dit niet goed lukte, heeft een panel van vier ervaren docenten bepaald of een woord bekend verondersteld mocht worden op het betreffende niveau.
- Wat zijn de relevante kenmerken van de luisterfragmenten op niveau 1? Alle luisterfragmenten zijn zo *kort* mogelijk. Ze zijn als gevolg van parafrasering en herhaling erg *redundant*. De fragmenten bestaan in principe uit *enkelvoudige zinnen*. De *context* waarin het te beluisteren fragment zich afspeelt, wordt steeds tevoren expliciet geïntroduceerd. Het *spreektempo* is steeds normaal, of iets langzamer dan normaal. Er wordt duidelijk, maar niet overdreven gearticuleerd. Er wordt geen receptieve beheersing van uitspraakvarianten getoetst.
- Wat voor luisterdoelen onderscheiden we op niveau 1? Nadrukkelijk hebben we naast opgaven voor globaal luisteren ook opdrachten voor selectief luisteren opgenomen, weer vanuit het idee dat in het begin van het taalverwervingsproces hierop het meeste een beroep wordt gedaan.
- Welke *respons* moet worden uitgevoerd? Aan de wijze van responderen stellen we – althans bij toetsing van de luistervaardigheid – zo minimaal mogelijke eisen: voorkomen dient immers te worden dat de beoordeling negatief wordt beïnvloed door een beperkte (mondelijke of schriftelijke) uitdrukings-

vaardigheid van de cursist. Om die reden wordt steeds door middel van meerkeuzevragen getoetst. Dit heeft als bijkomend voordeel dat de beoordeling sneller kan verlopen. Om de invloed van de leesvaardigheid van een cursist bij de keuze van het goede antwoord te beperken, staat alles wat in het opgavenboekje staat ook op de band.

- Differentiëren de opgaven naar verschillende richtingen in educatie en beroep? Wij hebben er voor gekozen om in de toetsen voor niveau 1 een dergelijke differentiatie niet aan te brengen. Ook vaktaal zal niet in de te publiceren toetsen voor niveau 1 terug te vinden zijn. Als differentiatie naar opleiding en beroep al mogelijk is op een elementair NT2-niveau, dan lijkt ons de prioriteit toch te liggen bij toetsen die landelijk inzetbaar zijn en die op algemeen taalgebruik betrekking hebben.

In de toetsmatrijs is op bovenstaande manier per vaardigheid en per niveau een aantal keuzen gemaakt, die tezamen een beeld schetsen van wat er per niveau van een NT2-leerder wordt verwacht. Communicatief-functioneel taalgebruik vormt hierbij het uitgangspunt: steeds wordt aangegeven met wat voor tekstsoorten een NT2-leerder uit de voeten moet kunnen, wat voor soort onderwerpen deze tekstsoorten behelzen en in wat voor soort situaties de NT2-leerder met de onderscheiden tekstsoorten geconfronteerd kan worden.

Van toetsmatrijs naar toetsen

Voor SVE/Cito-niveau 1 worden voor de vier vaardigheden verschillende NT2-niveauvorderingentoetsen samengesteld die opklimmen in moeilijkheidsgraad. Op die manier kan worden voorkomen dat steeds dezelfde toetsen moeten worden ingezet voor uiteenlopende toetsfuncties als bijvoorbeeld *intake*, voortgang en evaluatie. De niveauvorderingentoetsen kunnen op verschillende momenten in het leertraject worden ingezet. De geplande toetsen kunnen tussentijds worden ingezet om goed zicht te krijgen op de vooruitgang van de cursisten binnen één niveaugroep. Bij elke vaardigheid is de moeilijkste van de vier toetsen langer dan de andere drie. Op grond van de vierde toets moet namelijk niet alleen een uitspraak gedaan kunnen worden over de vor-

deringen van de cursist. Deze toets moet ook een hulpmiddel vormen bij de beslissing of de cursist door kan naar een volgende niveaugroep. Omdat het hier een beslissing met groter gewicht betreft en de betrouwbaarheid dus zo hoog mogelijk moet zijn, moet deze toets langer zijn.

Waar het de manier van toetsen betreft, sluiten we aan bij de IAV. Dat wil zeggen: de vaardigheden luisteren en lezen worden met meerkeuzevragen getoetst, terwijl de vaardigheden spreken en schrijven met open opdrachten worden getoetst. Het gebruiken van open vragen betekent voor de cursisten – en met name voor de docenten die het werk moeten beoordelen – wel meer werk, maar op dit moment is het meten van productieve vaardigheden met behulp van gesloten vragen geen serieuze optie¹.

Voor de vaardigheid schrijven betekent de aansluiting bij de toetsmatrijs, dat er opgaven zijn gemaakt waarmee wordt getoetst in hoeverre de cursist in staat is om met behulp van zeer frequent voorkomende woorden (zie de woordenlijst bij *Ijsbreker*, deel 1) eenvoudige boodschappen schriftelijk over te brengen. De opgaven hebben betrekking op alledaagse onderwerpen en situaties binnen de eigen ervaringswereld. Er worden weinig tot geen formele eisen gesteld aan bijvoorbeeld de spelling of het niveau van de zinsstructuur. Er wordt veel gebruik gemaakt van een opgavenstructuur waarbij een deel van een tekst gegeven is, en de cursist nog enkele woorden of korte zinnen moet aanvullen. Veelal zijn deze opdrachten sterk gestuurd, bijvoorbeeld door de in te vullen woorden aan te duiden met behulp van tekeningetjes.

BEOORDELINGSVOORSCHRIFTEN Bij de vaardigheden spreken en schrijven beoordeelt de docent de uitingen van de cursist aan de hand van beoordelingsvoorschriften. Er is nadrukkelijk voor gekozen om de uiting van de cursist alleen te beoordelen op inhoud. Aan de formele aspecten van de uiting (woordvolgorde, juiste vervoeging van werkwoorden, uitspraak, intonatie etcetera) worden op dit niveau geen eisen gesteld, voor zover ze de begrijpelijkheid niet aantasten. Bij spreken mag het spreektempo laag liggen en mogen er veel aarzelingen, herhalingen en pauzes voor-

Voorbeeld 1

OP DE BAND:

Verteller: In het ziekenhuis.
Meneer Kerkhof vraagt aan een verpleegster waar de afdeling chirurgie is. Hoe moet hij lopen?

A rechtdoor en dan links
B rechtdoor en dan rechts

Man: Waar is de afdeling chirurgie?

Vrouw: U loopt hier rechtdoor. Dan gaat u niet de eerste, maar de tweede gang naar rechts. Daar is de afdeling chirurgie. Aan de linkerkant is de receptie.

Verteller: Kies nu het goede antwoord.

IN HET OPGAVERBOEKJE:

In het ziekenhuis.

Meneer Kerkhof vraagt aan een verpleegster waar de afdeling chirurgie is. Hoe moet hij lopen?

A rechtdoor en dan links
B rechtdoor en dan rechts

Voorbeeld 2

OP DE BAND:

Verteller: De jurk.
Twee vriendinnen praten over kleren.
Welk plaatje past het beste, plaatje A of plaatje B?

Vrouw 1: Wat een leuke jurk heb jij aan, nieuw?
Vrouw 2: Ja, dus je vindt 'm mooi?
Vrouw 1: Ja, heel mooi, waar heb je 'm gekocht?
Vrouw 2: Ik heb 'm niet gekocht. Zelf gemaakt!

Verteller: Kies nu het goede antwoord.

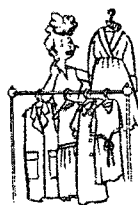
IN HET OPGAVERBOEKJE:

De jurk

Twee vriendinnen praten over kleren.
Welk plaatje past het beste, plaatje A of plaatje B?

A

B

Afbeelding 1: Voorbeelden van luisteropdrachten uit de vorderingentoetsen niveau 1

komen. De uiting van de cursist moet inhoudelijk gezien passend zijn in de gegeven situatie. In het beoordelingsvoorschrift wordt dus aangegeven waarop de respons qua inhoud betrekking moet hebben.

Bij iedere opdracht worden voorbeelden gegeven van wat goed gerekend en fout gerekend moet worden. Deze voorbeelden van mogelijke responses zijn in goed Nederlands geschreven. Zoals gezegd betekent dit niet dat de uitingen van de cursisten qua vorm ook foutloos moeten zijn. Veel uitingen zullen op woordniveau liggen. Als er sprake is van een uiting op zinsniveau, dan zal deze vaak worden gekenmerkt door bijvoorbeeld een verkeerde woordvolgorde, een verkeerde vervoeging van werkwoorden of verkeerde intonatie. In toet-

sen voor hogere niveaus zullen formeel-taalkundige eisen vaker aan de orde komen, maar op niveau 1 worden responses alleen op inhoudelijke adequaatheid beoordeeld.

Hoe zien de toetsopgaven er uit? Op deze bladzijden ziet u enkele voorbeelden van opdrachten voor de vaardigheden luisteren en schrijven.

De proeftoetsing

Zoals in het begin van dit artikel opgemerkt, willen we per vaardigheid vier toetsen uitbrengen die opklimmen in moeilijkheidsgraad. Om de toetsen op die manier samen te stellen, is het natuurlijk nodig om inzicht te

IN HET OPGAVENBOEKJE:

Een nieuwe woning

U gaat verhuizen.

Niet iedereen weet wanneer u in het andere huis gaat wonen.

Schrijf een verhuiskaartje.

Een nieuwe woning !

Op _____ 1 _____ ruil ik mijn oude flat in voor een prachtig nieuw huis.

Ik heb nog een paar dagen nodig om het huis schoon te maken en
_____ 2 _____.

Maar over _____ 3 _____ ben je welkom voor een kopje koffie.

Ali Ekim

nieuw adres: *Lindenstraat 21*
6521 VE-Nijmegen

IN HET BEOORDELINGSBOEKJE:

- 1 Heeft de respons betrekking op een duidelijke datum?

Goederekend wordt bv.
maandag 10 januari, 13 mei aanstaande

Fouterekend wordt bv. *vrijdag*

- 2 Heeft de respons betrekking op het benoemen van een activiteit die samenhangt met verhuizen?

Goederekend wordt bv.
te schilderen, in te richten

Fouterekend wordt bv.
koffie te drinken

- 3 Heeft de respons betrekking op een tijdsaanduiding?

Goederekend wordt bv.
een week, twee dagen

Fouterekend wordt bv. *een andere keer*

hebben in de relatieve moeilijkheidsgraad van alle betrokken opgaven. Om deze relatieve moeilijkheidsgraad te kunnen bepalen is een proeftoetsing noodzakelijk. Tijdens zo'n proeftoetsing moeten in toetstechnisch opzicht op elke opgave de antwoorden van een representatieve groep – zeg minimaal 100 – cursisten worden verzameld. Belangrijk hierbij is dat deze cursisten een taalvaardigheidsniveau hebben dat representatief is voor de doelgroep van de uiteindelijke toets. De moeilijkheidsgraad van een opgave wordt namelijk bepaald op basis van het aantal keren dat een opgave goed dan wel verkeerd beantwoord is. Het zal duidelijk zijn dat dit afhankelijk is van de NT2-vaardigheid van de cursisten die de toets maakt hebben.

De niveauvorderingentoetsen voor niveau 1 moeten voortgang meten tussen niveau 0 en 1 zoals onderscheiden in de IAV en in het SVE-Doelenboek. Derhalve hebben wij aan de proeftoetsing alleen cursisten laten deelnemen die naar inschatting van hun docenten ongeveer de helft van de opgaven van niveau 1 van de IAV goed maken. Deze cursisten krijgen namelijk nog les op niveau 1. Om te controleren of het niveau van de nieuwe niveauvorderingentoetsen overeenkomt met het niveau 1 van de IAV, hebben we bij de proeftoets in een aantal toetsboekjes een gedeelte van de toetsen van niveau 1 van de IAV als ankertoets meegenomen.

We willen per vaardigheid op niveau 1 vier niveauvorderingentoetsen van gemiddeld 25 opgaven samenstellen. Dit betekent dat na de proeftoets per vaardigheid tenminste 100 geschikte opgaven moeten overblijven. Uit ervaring blijkt dat ongeveer 25 procent van de opgaven na de proeftoets uitvalt, omdat ze bijvoorbeeld te gemakkelijk of te moeilijk zijn of omdat ze iets anders dan taalvaardigheid meten. Dit betekent dat tenminste 140 opgaven moeten worden meegenomen in de proeftoets. Daarbij komt dan nog de toetstechnische eis dat ieder opgave door minimaal 100 cursisten moet zijn gemaakt. Het moge duidelijk zijn, dat een proeftoets een grootscheepse onderneming is.

In oktober 1995 heeft de proeftoets voor de niveauvorderingentoetsen plaatsgevonden. Gelukkig verklaarden veel instellingen voor volwasseneducatie zich onmiddellijk bereid

Afbeelding 2: Voorbeelden van schrijfopgaven uit de vorderingentoetsen niveau 1

om aan de proeftoets deel te nemen. Het aantal aangemelde cursisten leek voldoende om alle geconstrueerde opgaven in de proeftoetsing uit te proberen. Achteraf bleek het aantal cursisten dat feitelijk had deelgenomen wel wat tegen te vallen. Met name bij onderdeel spreekvaardigheid was er een flinke uitval: bij slechts iets meer dan de helft van de aangemelde cursisten werden de spreektoetsen daadwerkelijk afgenomen. Het is ook wel duidelijk, dat de afname van spreektoetsen een arbeidsintensieve aangelegenheid is, zeker wanneer instellingen niet beschikken over een talenpraktikum. Maar er is wel een belangrijk verschil in de afname-condities in de proeftoets en in de uit te geven versie van de toets: in de proeftoets was het noodzakelijk om de spraak van cursisten op band te laten opnemen ten behoeve van een onderzoek naar de beoordelaars-betrouwbaarheid. Elk op cassetteband geregistreerd antwoord hebben we door twee docenten laten beoordelen. Wanneer op een opgave antwoorden bleken te komen die door de beoordelaars verschillend werden gewaardeerd, dan werd de betreffende opgave geblokkeerd voor opname in de uiteindelijke spreektoetsen. Bij de toetsen voor spreekvaardigheid die op de markt komen, is het niet nodig om de antwoorden op band op te nemen: omdat de beoordeling op niveau 1 zich beperkt tot het aspect 'inhoud', kan de beoordeling *online*, dat wil zeggen tijdens de toetsafname plaatsvinden.

Het gebruik van de toetsen

Met de nieuwe toetsen kunnen de vorderingen van cursisten binnen het NT2-leertraject in beeld worden gebracht. Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan de uitgave van niveauvorderingentoetsen op niveau 1: de toetsen zullen worden uitgegeven in de vorm van een pakket dat – naast de toetsen zelf – een handleiding, cursistboekjes, sleutels en scoretabellen zal bevatten. Ondertussen werken we aan de constructie van opgaven voor soortgelijke vorderingentoetsen op niveau 2 en 3. Het is de bedoeling om de proeftoets voor de opgaven op niveau 2 en 3 in oktober 1996 te laten plaatsvinden en de niveauvorderingentoetsen op deze niveaus te publiceren in de loop van 1997.

De gekozen toetsopzet voor de niveauvorderingentoetsen is identiek aan die van de IAV: toetsing per vaardigheid. Deze opzet biedt in principe de mogelijkheid om cursisten *per vaardigheid* naar een niveaugroep te verwijzen. Het kan voorkomen dat cursisten voor de verschillende taalvaardigheden een wat andere NT2-ontwikkeling te zien geven. Bijvoorbeeld: een cursist die al langer in Nederland verblijft, is waarschijnlijk al wat verder met de mondelinge vaardigheden; een cursist die vrijwel onmiddellijk na binnenkomst in Nederland gaat deelnemen aan receptief gericht NT2-onderwijs, zal naar verwachting hoger scoren op de toetsen voor de vaardigheden luisteren en lezen. Doordat in de opzet van de toetsen een score per vaardigheid wordt gegeven, is het mogelijk om in het NT2-onderwijs niveau-groepen te maken per vaardigheid en cursisten per vaardigheid te verwijzen². Eén en dezelfde cursist zou dan voor bijvoorbeeld lezen in niveaugroep 3 kunnen zitten en voor de andere vaardigheden in niveaugroep 2. Maar vooralsnog is het niet onze bedoeling om met de nieuwe toetsen de huidige niveau-indeling in de volwassenen-educatie op z'n kop te zetten.

Noten en literatuur

- 1 Er zijn wel mogelijkheden om aspecten van de produktieve NT2-vaardigheid te meten met meerkeuzevragen: in bijvoorbeeld STAAL, onderdeel situationele woordenschat, wordt met meerkeuzevragen getoetst of leerlingen in staat zijn om – gegeven een communicatieve situatie – de juiste gespreksmodaliteit te kiezen. Bovendien laten onder andere Van Schooten & De Gloppe (1990) overtuigend zien, dat de betrouwbaarheid van meerkeuze-toetsing van produktieve vaardigheden acceptabel tot goed is. Maar de acceptatiegraad voor deze manier van toetsen is in Nederland (nog?) niet erg hoog.
- 2 Slechts enkele instellingen hebben hun educatieve aanbod op deze manier gestructureerd; meestal wordt gewerkt in niveaugroepen waarin de NT2-beheersing op de vier vaardigheden min of meer homogeen wordt verondersteld. Onderzoek naar praktische consequenties van deze twee manieren van onderwijs-structurering is ons niet bekend.

- Intaketoets NT2*, Arnhem (AROC), 1993.
- Van Hugte G., 'Toetsen als spiegels' in: *Les 1995/78*, p. 13.
- Liemberg E. & B. Tholen, *Doelen Nederlands als Tweede Taal*. Amersfoort, SVE, 1991.
- Liemberg E., B. Tholen, M. Huizinga & F. Jansen, *Ijsbreker 1. Basisleergang Nederlands voor volwassen anderstaligen*. Amsterdam, Meulenhoff Educatief, z.jr.
- Linden T. van der & A.M. Janssen-van Dieten, *Instaptoets Anderstalige Volwassenen*, Arnhem, Cito, 1988.
- Glopper K. de & E. van Schooten, 'De validiteit van meerkeuze-instrumenten voor het meten van schrijfvaardigheid' in: *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 1990, p. 93-110.
- Schuurs, U., 'De niveau-indicator' in: *Les 1993/66*, p. 26-27.
- Schuurs, U., *Schriftelijke Taalvaardigheden Allochtone en Autochtone Leerlingen*. Arnhem, Cito, 1993.
- Toetsmatrijzen, Staatsexamens Nederlands als Tweede Taal*. Staatsexamencommissie/Ministerie O C & W, 1994 (ongepubliceerd).